

Sheherazade, 1001 stories for adult learning Theoretical background for methodology

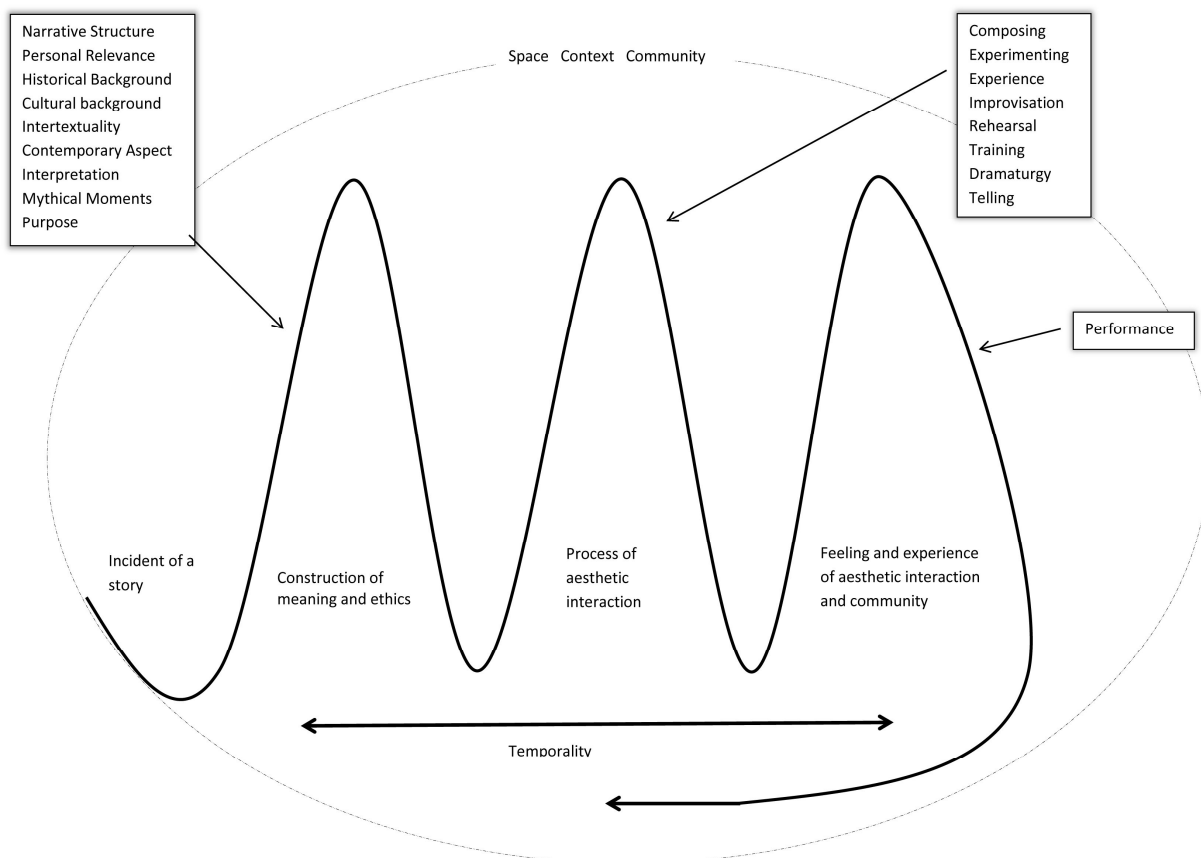
Dette dokumentet gir en oppsummering av den metodiske tilnærmingen ved bruk av muntlig fortelling som et pedagogisk verktøy i voksenopplæring. Dokumentet er utviklet av Sheherazade og baserer seg på en analyse av en rekke teoretiske tekster og gjennomgang av litteratur om faget. I tillegg er det innhentet informasjon fra fortellere over hele Europa.

Først vil vi gi en definisjon av muntlig fortelling og en analyse av hvilke typer fortellinger som brukes i muntlig fortelling. For å utvikle en nyttig metode er det også nødvendig å forstå de voksnes læringsprosess og finne ut av hvordan muntlig fortelling svarer til de unike behovene hos voksne elever.

I neste fase viser vi hvilke kompetanser innenfor språkoppplæring og inkludering som dekkes ved bruk av muntlig fortelling i voksenopplæring. Til slutt er det foretatt en analyse av intervjuer med fortellere. Dette gjør det mulig å fremheve vanlige tilnærminger brukt av fortellere som vi vil bruke idet vi former vår metodiske tilnærming. Avslutningsvis har vi en bibliografi for videre lesning.

En definisjon på muntlig fortellerkunst

Det å fortelle fortellinger er ikke bare noe som skjer av seg selv. Vi illustrerer dette med følgende modell som viser prinsippene i muntlig fortellerkunst. Modellen er utviklet av den norske fortelleren Heidi Dahlsveen.

Som vist i den grafiske modellen over, begynner prosessen med at "hendelsen av en fortelling» eller at «fortellingen oppstår". Det er det øyeblikket fortelleren møter fortellingen for første gang, og det kan

skje gjennom en muntlig eller skriftlig overføring. Fortellinger kan også oppstå av egenerfarte hendelser eller være diktet opp. Noen fortellere improviserer fortellinger framfor publikum i et "her og nå" øyeblikk.

Det viktige er at når en forteller finner en fortelling, settes det i gang en rekke handlinger som er påvirket av hvordan fortellingen ble mottatt. Før en fortelling kan fortelles, må den struktureres. Valg av fortelling kan være påvirket av fortellerens personlige ståsted. Den historiske og kulturelle bakgrunnen til fortelleren, lytterne og fortellingen spiller også en viktig rolle.

"Intertekstualitet" refererer til hvordan en fortelling "snakker med" andre fortellinger. Kanskje det er flere varianter av samme fortelling i forskjellige kulturer. Uavhengig av hva slags fortelling som fortelles, om det er et folkeeventyr, myte eller en annen type fortelling, bør det alltid være en samtidsaktualitet tilstede som gjør at lytterne opplever fortellingen som relevant. Det er gjerne mytiske øyeblikk i fortellinger som er aktuelle uavhengig av tid og sted. Ødipuskomplekset er et slikt eksempel.

Fortellingen kan gjøres relevant for samtiden gjennom tolkning, noe en forteller gjør intuitivt i det en fortelling fortelles. Målet med å fortelle en fortelling kan også påvirke tolkningen og måten en fortelling blir fortalt på. Vi understreker at muntlig fortellerkunst både er en kreativ og utøvende kunstform, og ikke en muntlig resitering av en skriftlig tekst. Det er en samhandlende uttrykksform, som skiller seg fra andre kulturelle og sosiale aktiviteter. Dette er illustrert i grafen gjennom den delen som kalles "estetisk interaksjon". I det en fortelling fortelles returnerer vi til det første stadiet: "Fortellingen oppstår". Når en fortelling er fortalt, er det meningen at fortellingen skal bli gjenfortalt eller sette i gang prosessen med å skape nye fortellinger.

Typen fortellinger i den muntlige tradisjonen

Fortellere velger fra ulike genre. Det vanlige er tradisjonelle fortellinger som blant annet inkluderer myter, sagn, legender, folkeeventyr, fortellinger med ulike kulturelle opphav og mye mer. Noen mener at disse fortellingene er ren fantasi, mens andre ofte har en kulturell forankring til dem. Disse fortellingene kan berøre noe inderlig hos lytterne på samme måte som musikk kan.

En annen type fortelling er den personlige fortellingen. I denne sammenhengen ser vi på personlige fortellinger som noe enestående for den enkelte. De kan bygge på den enkeltes egne erfaringer eller fortellinger, komme fra familien, naboer eller ha oppstått i annen nærliggende sammenheng. Disse fortellingene kan være anekdotiske, autobiografiske, eller de kan være ren fiksjon. Det er verdt å merke seg at personlige fortellinger ikke trenger å være "sanne" fortellinger. Selv om det å fortelle en "sann" fortelling kan være forløsende, er det viktig at fortelleren føler seg komfortabel med å fortelle en personlig fortelling.

Du har en tredje type fortellinger som ofte blir referert til som improvisert fortelling. Dette er fortellinger som blir skapt i direkte møte med lytterne. Disse fortellingene kan springe ut av tradisjonelle fortellinger, men de er gjerne ren fantasi og ofte absurde. Denne måten å fortelle på kan åpne opp for noe meningsfullt hos fortelleren, lytteren eller om konteksten fortellingen blir til i.

Hva er muntlig fortellerkunst?

Sheherazade-prosjektet tar i bruk flere typer fortellinger, og vi er spesielt interessert i hvordan disse fortellingene blir formidlet i en tradisjonell fortellerprosess. Her snakker vi da om at selve "fortellerhandlingen" er tradisjonell.

I emneplanen ved Høgskolen i Oslo og Akershus, hvor studier i muntlig fortellerkunst blir tilbudt på fakultet for teknologi, design og kunst, blir faget beskrevet på følgende måte:

"Den muntlige fortellingen er en kunst- og kommunikasjonsform som skaper indre bilder i tilhørernes fantasi fremfor å vise eller dramatisere synlige bilder. Den muntlige fortellingen foregår som en åpen og direkte toveiskommunikasjon mellom forteller og tilhørere og åpner for samspill mellom dem som er til stede."

Denne definisjonen refererer til en bestemt tradisjon og kan ekskludere en rekke stiler og teknikker innenfor muntlig fortellerkunst. Men beskrivelsen understreker noe essensielt ved faget: Evnen til å skape indre bilder. Dette fremhever lytterens viktige rolle mens det blir fortalt en fortelling.

I boken *“The World of Storytelling”* av Anne Pellowski, blir muntlig fortellerkunst beskrevet på følgende måte:

“...The entire context of a moment when oral narration of stories in verse and/or prose, is performed or led by one person before a live audience; the narration may be spoken, chanted, or sung, with or without musical, pictorial and/or other accompaniment, and may be learned from oral, printed or mechanically recorded sources; one of its purposes must be that of entertainment or delight and it must have at least a small element of spontaneity in the performance.”¹

Denne definisjonen ønsker å favne en hel verden, og ender kanskje opp med å ikke si noe om muntlig fortellerkunst i det hele tatt. Definisjonen kan like gjerne gjelde monologer, en lærer som formidler i klasserommet og så videre. Dessuten utelukker den at en forteller kan opptre i en gruppe. Samlet beskriver de to definisjonene delvis hva muntlig fortellerkunst er. I tillegg til å sette søkelyset på “indre bilder”, skal det foregå i en “her og nå situasjon”, de dramatiske ytre virkemidlene er tonet ned, og improvisasjon og spontanitet er en viktig del av formidlingen. Den sosiale konteksten som hvor det skjer, grunnen til at det blir fortalt, den fortellende kompetansen og publikums natur er alle viktige elementer i forståelsen av det narrative. Religionshistorikeren Brita Pollan understreker viktigheten av den sosiale konteksten i boken *Samiske beretninger*.

«En muntlig fortelling forutsetter – som all kommunikasjon - at den er henvendt til, har de nødvendige assosiasjonene. Godt fortalte historier økonomiserer med hva det er nødvendig å fortelle, samtidig som de utbroderer spennende motiv alle gjerne hører om og om igjen.»²

For at en forteller skal nå frem, forutsettes et felles språk mellom fortellere og tilhørere. Kjennetegn på en vellykket fortelling er at du holder på lytterens oppmerksomhet og interesse. Språket er både verbalt og nonverbalt. Det er ord, rytmer, pauser, gester og situasjonsforståelse. Hele fortellervokabularet bør forstås innenfor en helhetlig kultur.

I fortellersituasjonen vil lytteren være fortellerens medskaper, med andre ord er lytterne aktive på likefot med fortelleren. Det er viktig at kjemien stemmer fra det aller første møtet før fortellingen, og fortelleren har ansvar for dette. Den første forutsetningen er at fortelleren vet hvem hun skal fortelle for. Når hun ankommer fortellersituasjonen, må hun forholde seg til rommet - hvordan er rommet, hvordan kan hun bygge opp rommet? Her er det viktig å tenke plassering av tilhørerne i rommet. Det er fortelleren som må skape det fellesskapet hun trenger for å fortelle. Forankret i dette fellesskapet kan en fortelling handle om mye mer enn det den i utgangspunktet synes å handle om. Det må altså ligge en felles forståelse til grunn for den sosiale konteksten som fortellingen oppstår i.

Kortfattet kan vi si at muntlig fortellerkunst består av følgende deler: En fortelling (som igjen må ha visse bestanddeler), en forteller og en tilhører, Disse tre delene er til stede samtidig, og konstituerer den sosiale konteksten, på samme tid som de påvirkes av den. Denne situasjonen krever spontanitet som et viktig element.

Muntlig fortellerkunst i dag kan veldig generelt deles inn i følgende kategorier:

- Muntlig fortellerkunst som en utøvende kunst: Her retter faget seg mot å opptre på en scene. Fortelleren arbeider bevisst med “teatralitet”, noe som ikke bør forveksles med det “teatraliske”, det vil si det er en bevissthet rundt rom, dramaturgi, kroppsspråk og så videre. Alt rettes mot å gi tilhørerne en god estetisk, refleksiv og underholdende opplevelse. Det er bare et fåtall fortellere som opptre kun som sceneutøvere.

¹ Pellowski, A. 1990. *The World of Storytelling*. Hw Wilson Company.

² Pollan, B. 1997. *Samiske beretninger*. Aschehoug. Oslo.

- Corporate storytelling: Bruker fortelling innenfor ulike organisasjoner med ulike formål. Fortelling kan brukes til å forbedre kommunikasjon, spisse et budskap, formidle et varemerke, skape et fellesskap, også videre.
- Helbredende fortelling: Dette er en populær og voksende kategori i Europa. Hovedfokus er å bruke folkeeventyrets og mytiske arketyper som hjelp i ulike terapeutiske prosesser.
- Muntlig fortellerkunst som pedagogisk verktøy: Her blir muntlig fortellerkunst brukt i formell og uformell undervisning av barn, ungdom og voksne. Sheherazade- prosjektet ligger innenfor denne kategorien og vil heretter konsentrere seg om dette.

Vi ønsker å understreke at disse kategoriene ofte flyter over i og ekskluderer ikke hverandre. Profesjonelle fortellere arbeider ofte i flere eller alle kategorier.

Voksenopplæringsteori

Siden Malcolm Knowles' bok *The Adult Learner: A Neglected Species*³ ble publisert i 1973, har det vært en økende teoretisk diskurs rundt hvilke strategier som egner seg best i samspill med voksne elever. Boken inkluderer fire antagelser. For det første argumenterer Knowles for at voksne elever foretrekker "self-direction" (eleven er med på å planlegge, styre og evaluere sin egen læring) i læringsprosessen. Deretter hevder han at eksperimentelle teknikker er mer nyttig for voksne elever enn passiv lytting. Knowles mener også at voksne har spesielle læringsbehov som genereres av livshendelser dvs. flytting, få en ny jobb, inngå ekteskap, osv. Avslutningsvis sier han at voksne er "kompetansebaserte" elever. Med andre ord ønsker voksne umiddelbart å bruke det de lærer, enten det er en ny ferdighet eller kunnskap.

Som Knowles, utforsker Ron and Susan Zemke⁴ i artikkelen: "Adult Learning: What We Know for Sure," spørsmålet rundt hva behovet i voksenopplæringen er. De presenterer sin forskning som en oppsummering av forskning på emnet siden 1970-tallet. De hevder at for voksne er læringen problemsentrert, dette muliggjør deres evne til å takle livets endringer eller vanskelige hendelser. Et ideelt læringsmiljø kjennetegnes av at det er trygt og behagelig, og de oppmuntrer lærere til å være oppmerksomme på de voksnes egoer i klasserommet. En god tilrettelegger, hevder de, "understands that adults have something real to lose in a classroom. Their egos are on the line when they are asked to risk trying a new behaviour in front of peers" (ibid.).

Muntlig fortelling som pedagogisk verktøy

Så langt har vi sett at unike læringsbehov er viktig å vurdere når du arbeider med voksne. Samspill, selvstendighet, og erfaringsbasert læring har vist seg å være viktig for voksne, mens tillit er nødvendig for å sikre det ideelle læringsmiljøet.

Vår diskusjonen dreier nå mot hvordan knytte voksenopplæring og muntlig fortelling sammen. Vi argumenterer for at muntlig fortelling svarer til de unike behovene hos voksne elever, gjennom å gi en fleksibel og kreativ struktur, som kan fungere godt på den voksnes læringsarena. Vi er enig med Marsha Rossiter⁵ i at den narrative tilnærmingen innebærer implikasjoner for både metodikk og innhold. Når det brukes som et pedagogisk verktøy kan muntlig fortelling være nyttig for voksne elever på en rekke måter. Ved en gjennomgang av litteraturen om bruk av muntlig fortelling i ulike voksenopplæringsammenhenger, har vi konkludert med at muntlig fortelling brukt som et pedagogisk verktøy:

³ Knowles, M. S. 1973. *The adult learner: A neglected species*. Gulf Publishing Company. Houston. 1 Revised Edition, 1990.

⁴ Zemke, R. & Zemke, S. 1995. *Adult Learning: What Do We Know For Sure?* Training. 32, 6, s.31–40.

⁵ Rossiter, M. 2002. *Narrative and stories in adult teaching and learning*. ERIC Clearinghouse on Adult Career and Vocational Education Columbus OH. (Eric Reproduction Document No. ED 473147).

- a) Hjelper elever å begrepsliggjøre læringsprosessen
- b) Styrker den voksne eleven
- c) Setter i gang kommunikasjon
- d) Inspirerer til personlig vekst
- e) Engasjerer den voksne eleven

En nærmere titt på hvert av disse temaene vil vise hvorfor muntlig fortelling er et ideelt verktøy for studier beregnet på den voksne eleven.

a) Hjelper elever å begrepsliggjøre læringsprosessen

M. Carolyn Clarke og Marsha Rossiter (ibid.), talskvinner for "narrativ læringsteori", fremhever at fortellinger er ideelle for å hjelpe voksne til å begrepsliggjøre læringsprosessen. Tilsvarende hevder Peg C. Neuhauser⁶ at fortellinger er effektive som pedagogiske verktøy fordi de er "troverdige", "lette å huske", og "underholdende." Gjennom fortellinger og at man tar i bruk menneskelig erfaring, kan abstrakte konsepter eller ideer formidles på et forståelig hverdagspråk. Nanci M. Burke⁷, har i sitt arbeid med "utsatte" elever, funnet ut at "muntlig deling" tillater studentene å begrepsliggjøre livserfaringer. " For many individuals," forklarer hun, "storytelling yields great insight and a deeper understanding of the world around us, a way of knowing, a search for meaning and a means of reflection."

b) Styrker den voksne eleven

En av fordelene med en felles opplevelse muliggjort ved hjelp av muntlig fortelling som pedagogisk verktøy, er at følelsen av tillitt hjelper elevene med å anerkjenne verdien av sine egne erfaringer og kunnskaper. Som Burk forklarer: Å dele historier tillater elevene «to realise the relevance, validity, and efficacy of their cultural heritage and learning abilities, regardless of cultural differences". Fordi de er aktive deltakere i fortellerprosessen, får studentene en "stemme" i læringsprosessen, og kan derfor være mer engasjerte og aktive elever (ibid.). Ettersom deres unike ferdigheter og erfaringer er gitt verdi, vil elevene føle at de bidragene de bringer inn i klasserommet er til nytte.

c) Igangsetter kommunikasjon

Et av særtrekkene ved muntlig fortelling er dets evne til samspill. Når en fortelling fortelles, oppleves fortellingen ut fra individuelle referanser og dette setter i gang en kommunikasjon innad i en gruppe. Dette samspillet bidrar til å skape et fellesskap basert på tillit, som nevnt tidligere, men det oppfordrer også til tverrkulturell utveksling. Som Burk bemerker, gir muntlig fortellerkunst elever og lærere "the opportunity to cultivate a learning environment open to multicultural dialogues that may provide an understanding of different customs, beliefs and viewpoints."

Fra et strengt pedagogisk synspunkt, kan utvekslingen som oppstår når muntlig fortelling brukes i læringsmiljøet, tjene som et godt læremiddel. I en språkopplæringsituasjon for eksempel, mener Cooper og Stewart⁸ at lærere kan påvirke oppnåelsen av språkferdigheter gjennom modellering. Dette er en prosess hvor en lærer viser til elevene hva de trenger å gjøre (for eksempel ved å si et ord først for å demonstrere korrekt uttale). Ifølge Cooper og Stewart, får modellering uten interaksjon mellom elever og lærere, mindre innvirkning. Muntlig fortelling er en kreativ måte å få elevene til å delta i denne prosessen.

⁶ Neuhauser, P C. 1993. *Corporate Legends and Lore: The Power of Storytelling as Management Tool*. McGraw-Hill. New York.

⁷ Burk, N. M. 2000. *Empowering at-risk students: Storytelling as a pedagogical tool*. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, Seattle, WA.

⁸ Cooper, P. & Stewart, L. 1982. *Language skills in the classroom: What research says to the teacher*. National Education Association. Washington DC.

d) Inspirerer til personlig vekst

Selv om muntlig fortelling er en interaktiv opplevelse, kan aktiviteten også fremme vekst og forandring på et individuelt nivå. Susan E. Butcher argumenterer for at fortellinger oppmuntrer til å tenke "utenfor boksen", noe som kan hjelpe elevene til å revurdere ting de kanskje aldri før har satt spørsmålsteget ved. Alterio⁹ mener at

“our capacity to express ourselves through narrative forms not only enables us to reshape, reassess and reconstruct particular events, it allows us to learn from discussing our experiences with individuals who may raise alternative views, suggest imaginative possibilities and ask stimulating questions”.

Betydningen av "reflekterende dialog" er et annet tilbakevendende tema i voksenopplæringsens teori. Ifølge William Isaacs, forfatter av *Dialogue and the Art of Thinking Together*¹⁰, er "reflekterende dialog" en prosess der "a person becomes willing to think about the rules underlying what he or she does and the reasoning behind thoughts and action and to see more clearly what has been taken for granted." Muntlig fortelling kan muliggjøre denne reflekterende dialogprosessen. McDury og Alterio¹¹ uttrykker at "our capacity to express ourselves through narrative forms not only enables us to reshape, reassess and reconstruct particular events, it allows us to learn from discussing our experiences with individuals who may raise alternative views, suggest imaginative possibilities and ask stimulating questions".

e) Engasjerer den voksne eleven

Fordi det er en aktiv og praktisk prosess, reduserer muntlig fortelling muligheten for at elevene blir passive. Med bakgrunn i sin undervisningserfaring understreker Frances Miley¹² muntlig fortellings styrke i å oppmuntre "ikke-entusiastiske elever" til å bli mer engasjerte og ta ansvar for egen læring. Dette er mulig fordi muntlig fortelling tilbyr et kjent referansepunkt som kan utnyttes i læringen av et nytt fag, og det fremmer tillit hos voksne elever. Enkelt sagt: "Interested students are engaged students"(ibid.)

Etter å ha undervist regnskap i årevis, fikk Gary L. Kreps problemer med å holde elevene interessert. Han fant ut at muntlig fortelling ikke bare hadde verdi som et instruksjonsverktøy for å lette læringsprosessen, men at det også tillot ham å få kontakt med sine elever:

“Stories personalise my classes, encourage a sense of camaraderie among class members, help illustrate key concepts and theories, and enliven class interactions. The stories help to build a personal bond that transcends the traditional class situation. We all become part of a very special narrative community. We become friends and confidants, as well as valued classmates. I strongly encourage other instructors to develop ways to use stories, to personalise, enrich and humanise their classes”.¹³

Muntlig fortelling tillater dermed voksne elever å forholde seg til sin lærer og hverandre som mennesker, ikke bare gjennom den typiske "lærer-elev" relasjonen. En annen fordel med muntlig fortelling er at det bringer det menneskelige element inn i selve læringsprosessen, som viser at læring ikke bare er pugging av fakta, men at det noen ganger kan innebære en emosjonell komponent. Maxine Alterio bekrefter at muntlig fortelling oppfordrer elever til å "integrate feeling and thought, the subjective and objective ways in which we make judgments about our world."¹⁴

⁹ Alterio, M. G. 2002. *Using Storytelling to Enhance Student Learning*. Higher Education Academy.

¹⁰ Isaacs, W. 1999. *Dialogue and the art of thinking together*. Doubleday. New York.

¹¹ McDury, J and Alterio, M. G. 2002. *Learning through Storytelling: using reflection and experience in higher education contexts*. Dunmore Press. Palmerston North.

¹² Miley, F. August 2009. *The storytelling project: innovating to engage students in their learning*. Higher Education Research and Development, 28, No 4, s. 357-369.

¹³ Kreps, G. L. 1998. *The power of story to personalize, enrich, and humanize communication education: My own story about having fun spinning tales, and illustrating key points in the classroom*. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, New York, NY.

¹⁴ Alterio, M. G. 2002. *Using Storytelling to Enhance Student Learning*. Higher Education Academy.

I følge Alterio kan det narrative, når det blir brukt i gjennomtenkte, reflekterende og på formaliserte måter, oppmuntre til “co-operative activity; stimulate students' critical thinking skills; capture complexities of situations; reveal multiple perspectives; make sense of experience; encourage self-review; and construct new knowledge”(ibid.). I siste instans, argumenterer hun:

“To learn through storytelling is to take seriously the human need to make meaning from experience, to communicate that meaning to others, and, in the process, learn about ourselves and the worlds in which we reside. Meaningful storytelling processes and activities incorporate opportunities for reflective dialogue, foster collaborative endeavour, nurture the spirit of inquiry and contribute to the construction of new knowledge” (ibid).

Kompetanse for inkludering

Et stort antall kompetanser kan utvikles ved å delta i muntlig fortelling. Disse kompetansene er knyttet til muntlighet, leseferdighet, kommunikasjon, men også til kulturell bevissthet, identitetsbygging og sosiale ferdigheter. En betydelig mengde forskning har blitt gjennomført for å se på rollen som muntlig fortelling i kompetanseutvikling har, men praktisk talt alt refererer til barn eller ungdom. Eksempler på rapporter om slik forskning, som av Will Coleman¹⁵ eller Robin Mello¹⁶, kan bli funnet på Internett. Sheherazade-teamet konsentrerer seg om voksne. Hvert pilotprosjekt i regi av prosjektpartnerne, involverte aksjonsforskning for å forbedre effektiviteten av læring og for å overvåke resultatene bedre. Det ga også en oversikt over effektene og fordelene ved å bruke muntlig fortelling i voksenopplæringen.

Muntlighet og leseferdighet: Å tilegne seg verbale ferdigheter

Språk ligger i roten av vår kultur. Det er viktig at vi gir voksne og de mindre privilegerte gruppene, rike opplevelser med ord, lyder, intonasjon og rytme mens det konstrueres mening gjennom bruk av språket. Evnen til å snakke godt er viktig for å få tilgang til samfunnet. Voksne bør oppfordres til å praktisere disse ferdighetene. Å dele historier kan gi voksne en bevissthet som kan hjelpe dem med å snakke, lytte, lese og skrive.

Mange lærere og forskere hevder at muntlig fortelling bidrar til utvikling av muntlighet og leseferdighet. I følge Lucy Parker Watkins¹⁷ omfatter disse ferdighetene utvikling av minne, observasjonsferdigheter, økt ordforråd, problemløsning, engasjement i språklek og evne til å forutsi.

Å lytte til historier er en sosial opplevelse som utvikler den muntlige fortellingen. Tradisjonelle historier tilbyr vanligvis et mer utvidet ordforråd og en mer kompleks grammatikk enn en vanlig samtale. The NCTE¹⁸ sier i en erklæring fra sin komité for historiefortelling at “Listeners encounter both familiar and new language patterns through story. They learn new words or new contexts for already familiar words”.

Ruth Kirkpatrick¹⁹ i *Stories Always* (2012) hevder at muntlig fortellinger oppfordrer til lytteferdigheter: “Listeners are motivated to hear what will happen next ... Attentiveness is won partly by the alchemy of telling, the rapport between teller and listener, and partly by the story itself”. Muntlig fortelling oppfordrer også til å snakke: “This is partly because the synergy of telling and listening have already set up a ‘conversation’, however one-sided it may seem on the surface while the tale is being told.”(ibid.)

NCTE mener også at

¹⁵ Coleman, W. *Literacy through Storytelling*, Cornwall Learning Forum, 2001.

¹⁶ Mello, R. *The Power of Storytelling*, 2001

¹⁷ Lucy Parker Watkins. 2010. *The Educational Benefits of the Art of Storytelling*.

¹⁸ National Council of Teachers of English on: <http://www.ncte.org/positions/statements/teachingstorytelling>

¹⁹ Kirkpatrick, Ruth. 2012. *Stories Always*.

“students who search their memories for details about an event as they are telling it orally will later find those details easier to capture in writing. Writing theorists value the rehearsal, or prewriting, stage of composing. Those who regularly hear stories subconsciously acquire familiarity with narrative patterns and begin to predict upcoming events. Both beginning and experienced readers call on their understanding of patterns as they tackle unfamiliar texts. Then they re-create those patterns in both oral and written compositions. Learners who regularly tell stories become aware of how an audience affects a telling, and they carry that awareness into their writing.”

Kommunikasjonsferdigheter

I følge Sean Buvalas²⁰ hjemmeside er muntlig fortelling “mor” til all kommunikasjon. Enhver kunstform er avhengig av en historie for å formidle mening. Han presenterer tre grunner til at muntlig fortelling kan bidra til å forbedre presentasjonsteknikk:

1. Muntlig fortelling lærer deg å tenke på føttene. Når du lærer å bli en god forteller, må du lære å justere energien din og tempoet ditt for å tilpasse deg publikums reaksjon.
2. Muntlig fortelling lærer deg å være spontan. Som forteller lærer du deg å stole på din evne til å “se” en historie når den oppstår.
3. Muntlig fortelling hjelper deg til å tenke på innholdets dypere betydning. I det du tilpasser personlige- og verdensfortellinger til dine presentasjoner, vil du begynne å tenke dypere rundt betydningen av kommunikasjonen din.

Fantasi, kreativitet og lære å lære

Muntlig fortelling innebærer bruk av fantasi og språk og gester, for å skape scener i lytterens fantasi. Både det å fortelle en historie og å lytte til en godt fortalt historie oppfordrer voksne til å bruke fantasien sin.²⁴ ²¹Luke E. Yackley²² sier:

“as we hear a story, the brain actively fabricates the scene and character and acts them out on the stage in our brains. Obviously, each person constructs a different stage and our characters will probably look different, but we construct the scene that will be meaningful and relevant to each of us in a highly personal way”.

Å utvikle fantasi bidrar til selvtillit og personlig motivasjon, og det gjør det mulig for voksne å bidra med nye ideer: “Through engagement with an imagined world, the listener also develops crucial skills in problem solving, and in considering options and consequences”²³.

Kulturell bevissthet og identitet

Begrepet “identitet” betegner en persons følelse av hvem han/hun er, hvordan de vil beskrive seg som person, og hvilken verdi de gir seg selv. De fleste bruker en rekke forskjellige identiteter for å beskrive seg selv, inkludert både personlige og sosiale identiteter (Martyn Barrett m.fl.). “Storytelling can be an interesting pathway to discover how we came to be who we are as people, as families, and as sub-cultures within the larger society”²⁴. Fortellinger tilbyr en åpning inn i kulturen de kommer fra, så vel som et speil av menneskeheten. Muntlig fortelling gir voksne en følelse av historie, en følelse av fellesskap, en følelse av generasjoner, en følelse av arv.

²⁰ Buvala, S. www.seantells.com

²¹ Forest, H. on www.storyarts.org

²² Yackley, L.E.. 2007. *Storytelling, a Key to Adult Learning*

²³ Kirkpatrick, R. *Stories Always*, 2012

²⁴ Forest, H. www.storyarts.org

Muntlig fortelling er en måte å uttrykke individuell og kulturell identitet på, og inviterer lytteren til å identifisere seg med "de andre". Alle som forteller sin historie og blir hørt, finner tilhørighet i en gruppe. Å være hørt og høre andre, skaper bånd av forståelse og respekt.

"Both tellers and listeners find a reflection of themselves in stories. Through the language of symbol, children and adults can act out through a story the fears and understandings not so easily expressed in everyday talk. Story characters represent the best and worst in humans. By exploring story territory orally, we explore ourselves, whether it is through ancient myths and folktales, literary short stories, modern picture books, or poems".²⁶²⁵

Gjennom historier utvikler vi også forståelse og toleranse for forskjeller.

Sosiale ferdigheter

Vi siterer igjen Ruth Kirkpatrick (ibid.): "Close engagement with a story helps with the development of empathy and emotional literacy. (...) by hearing another's difficulty as described in a story, the listener can empathise and see the results of the protagonist's actions. The process enhances self-reflection and self-expression, besides providing potential role models (...)"

"Storytelling based on traditional folktales is a gentle way to guide young people toward constructive personal values by presenting imaginative situations in which the outcome of both wise and unwise actions and decisions can be seen. Becoming verbally proficient can contribute to a student's ability to resolve interpersonal conflict non-violently. Negotiation, discussion, and tact are peace making skills."²⁶

Bruk av muntlig fortelling som et pedagogiske verktøy: En metodisk tilnærming

Som vi ser, er det et sterkt teoretisk fundament som støtter bruk av muntlig fortelling som et pedagogisk verktøy. For at muntlig fortelling effektivt skal bli benyttet som verktøy, er det imidlertid nødvendig med en konkret metodisk tilnærming på hvordan det kan brukes i voksenopplæring. Gjennom våre intervjuer med en rekke profesjonelle fortellere, har vi funnet flere trekk som skiller ut i de metodiske tilnærminger de bruker når muntlig fortelling integreres i voksenopplæring.

Forberedelse & Oppvarming	Ferdighetsaktiviteter	Workshop Fortelling	Forestilling (Valgfritt)
Etablering av mål for undervisningen	Trene på bevegelse/gester/ pust	Aktiviteter som utforsker spesifikke temaer/knytte muntlig fortelling til kurssets hensikt	Deltagerne opptre med sine fortellinger, gjerne for et utvidet publikum
Tilrettelegge et miljø for undervisning	Ordleker/arbeid med tale		
Skape trygghet blant deltagerne	Teknikker på å huske og formidle en fortelling	Deltagerne øver på å fortelle egne fortellinger til hverandre og lytte til andres historier	Forestillingen fungerer både som medium for og resultatet av læringsprosessen
Forberede deltagerne på å være kreativt deltagende (ofte gjennom å begynne med en fortelling)	Understreke viktigheten av fysisk- og ferdighetstrening		

²⁵ National Council of Teachers of English on: <http://www.ncte.org/positions/statements/teachingstorytelling>

²⁶ Forest, H. on www.storyarts.org

--	--	--	--

Fortellernes innsikter inkluderer også konkrete praktiske aktiviteter som er å finne i kapittel 3 i Sheherazade veiledningen.

Forberedelse/Oppvarming

Mange av fortellerne vi snakket med mente at forberedelsesfasen er nødvendig for at bruk av muntlig fortelling i voksenopplæring skal lykkes. De mente at det er viktig å gi elevene en mulighet til å varme opp før man begynner med selve arbeidet med fortellinger i et kurs, spesielt om deltagerne er nybegynnere i muntlig fortelling. Oppvarmingsaktiviteter trenger ikke bare forberede dem på arbeidet som påfølger, men kan også få dem til å slappe av, løsne på spenning og nervøsitet de eventuelt har. Chlup og Collins sier at oppvarming sjelden er brukt i voksenopplæring, og understreker viktigheten av å "varme opp" en gruppe:

"Icebreakers encourage participation by all, helping a sense of connection and shared focus to develop. Re-energisers can be used as transitions or a time to 'clear the mind' encouraging vitality and enthusiasm. Both activities also lead to a free exchange of information and enhanced communication between group members. In addition to simply helping to learn students' names, we have found using icebreakers brings humour into the class, establishes rapport, fosters a safe learning environment, and overall assists with content learning".²⁷

Oppvarming skal ikke bare brukes på begynnelsen av et kurs eller skoleår, men gjennomgående i hver økt eller hver dag: "Re-energisers can be used when energy is low and class morale is lagging, when everyone is not participating, or after a break to re-focus a group" (ibid.).

Fire steg i oppvarming ble nevnt i våre intervjuer:

- a) Etablering av mål
- b) Skape miljø for læring
- c) Skape trygghet mellom deltagerne
- d) Forberede deltagerne på å være kreativt deltagende (ofte gjennom å begynne med en fortelling)

a) Etablering av mål

Fortellerne vi intervjuet i Irland bemerket at før muntlig fortelling kan brukes i et klasserom, bør lærerne være trygge på å fortelle fortellinger og like det å fortelle. Videre er det nødvendig at læreren kjenner elevenes bakgrunn, og på den måten kan finne fortellinger som er tilpasset gruppen. Den franske fortelleren Caroline Sire sier at før hun begynner undervisning med en ny gruppe, spør hun deltagerne hva de forventer av undervisningen og hva de selv mener trengs for de skal være fornøyde, slik at hun kan planlegge undervisningen ut fra dette. Den bulgarske fortelleren Leah Davcheva har en mindre strukturert rutine som kan endres avhengig av innholdet i kurset, men hun er var på det sensitive innholdet noen fortellinger fortalt av elever har. Når det er hensiktsmessig, snakker hun med elever før oppstarten av et kurs for å se hva de tenker om problemene som kan bli tatt opp i løpet av kurset.

b) Skape miljø for læring

Ifølge Davcheva er det å skape den rette stemningen helt avgjørende for vellykket bruk av muntlig fortelling i voksenopplæring. Hun argumenterer for at lærere må være sikre på å kjenne sammenhengen deres grupper er i, dvs. elevenes bakgrunn, mål, osv. og fullt ut forstå hva som

²⁷ Chlup, D., & Collins, T. 2010. "Breaking the ice: Using ice-breakers and re energizers with adult learners". *Adult Learning*, 21(3/4), 34-39.

kreves når du bestemmer deg for hva slags fortelling du skal formidle, eller inviterer andre til å fortelle. Med andre ord er tilpassing eller å be om at en historie tilpasses gruppen, viktig. Vilje til å være sårbar ovenfor gruppen er en annen forutsetning, påpeker hun. Autentisitet er viktig for å kanalisere tillit, det vil blant annet si at det er et samsvar mellom den historien man forteller og ens egen atferd. Lærere må huske at de skal lokke fram flere historier enn det de selv forteller. Åpenhet, respekt og tilbakeholdenhet er også viktig. Tilslutt, legger Davcheva til, trenger en lærer passe på å gi nok tid til deling av fortellinger i utformingen av et kurs.

c) Skape trygghet mellom deltagerne

For at muntlig fortelling skal bli brukt med hell i voksenopplæringen, må de voksne elevene føle seg komfortable med å dele sine fortellinger med andre. Den franske fortelleren Jacques Combes anbefaler å gjøre elevene trygge på at det de har å si er av verdi. Han sier at lærere bør sørge for at elevene slapper av, og sørge for å ta deres livserfaringer i betraktning, om de har hatt en vanskelig opplevelse som flyktning, for eksempel. Combes mener også at en god gruppedynamikk er svært viktig for et vellykket kurs. I sitt nåværende kurs med nyankomne innvandrere, fokuserer han på å skape feststemning blant deltagerne slik at de er mer åpne og har tillit til hverandre. Han gjør dette gjennom øvelser som omhandler kropp, fantasi, tale osv. og gjennom gruppemåltider der hver elev tar med en tradisjonell rett fra sitt hjemland.

Som Combes, fokuserer den britiske fortelleren David Heathfield på å bygge tillit i gruppene, i sine kurs. Hans strategi for å gjøre dette er å sikre at alle elevene fra begynnelsen har samme mål i tankene når de deltar i hans kurs. Han sørger for å gjøre formål, struktur og innhold i kurset så klart som mulig i beskrivelsen det. Han finner også ut om forventningene og ønskene til deltakerne i forkant, og ved starten av kurset, og fører regelmessige gruppe-refleksjoner gjennom hele kurset. For å gjøre miljøet trygt for elevene, setter Heathfield klare grenser, slik at de er i stand til å være lekne, eksperimentere og ta sjanser. Stemningen preges av at han som lærer og de andre deltakerne er støttende. Etter at kurset er over, følger han opp ved å gjøre seg tilgjengelig for kommunikasjon med elevene om deres erfaringer og spørsmål.

Combes og Heathfield er ikke de eneste fortellere som understreker viktigheten av å etablere tillit ved bruk av muntlig fortelling i voksenopplæringen. Eirwen Malin, en forteller i Storbritannia, mener det er nødvendig at man raskt får i stand en dialog mellom lærer og elever. I følge Malin bør undervisningsrommet ha en rolig atmosfære og et begrenset antall studenter. Tilsvarende mener Suse Weisse at avslapning er avgjørende for å danne en gruppeidentitet. Hun anbefaler å gi elevene mulighet til å lytte til en fortelling i begynnelsen av et kurs. Johan Einar Bjerkem, derimot, har et annet perspektiv på undervisning. Den norske fortelleren starter alltid sine kurs ved å fortelle en innledende historie for å gi studentene en idé om hva de skal lære, og konteksten for kurset. Denne historien fungerer som et bakteppe for de aktivitetene som følger.

d) Forberede deltagerne på å være kreativt deltagende

Forberedende aktiviteter kan blant annet omfatte fysiske bevegelse, leker som oppmuntrer til tillit og kreativitet, navneleker, stemmeoppvarming og konsentrasjonsøvelser. Å fortelle en historie er også en fin måte å starte et kurs på, fordi det gir elevene mulighet til å bare lytte. Etterpå kan de gi tilbakemelding på hva de likte med fortellingen.

Fysiske aktiviteter kan være å la elevene vandre rundt i rommet. Læreren kan be dem om å gå som om ulike deler av kroppen leder dem (nese, bryst, hofter, osv.). Deretter kan han eller hun oppmuntre dem til å utveksle enkle setninger med hverandre som "hva gjør du her?". De kan øve på å si den samme setningen på forskjellige måter: Snakke gjennom tennene, snakke med vidåpen munn, osv. for å gi de samme ordene svært forskjellige betydninger.

Til slutt kan vi si at for å skape den rette atmosfæren for deling av fortellinger, er det en god idé å omrokere rommet før kurset begynner. Det typiske klasseromsoppsettet av rader med pulter vendt framover oppmuntrer ikke til deling av fortellinger, så det kan være bedre å ha elevene sittende i en sirkel og tenne et lys eller ha et annet "ritual" for å markere oppstarten.

Trening av ferdigheter

Ferdighetstrening er sentralt i en muntlig fortellingsprosess. Disse aktivitetene lar elevene forbedre sine fortellerferdigheter samtidig som de arbeider med ferdigheter knyttet til de viktigste målene for et kurs. I et språkkurs, for eksempel, kan taleøvelser gjøre en fortelling bedre og på samme tid forbedre språkkunnskapene. Våre fortellere mener at følgende typer aktiviteter er viktige:

- Trening på fysisk bevegelse/gester/pust
- Ordspill/ arbeid med stemme og tale
- Teknikker på å formidle og huske en historie
- Å legge vekt på både praktiske forteller- og ferdighetsaktiviteter
- Dialog

En av utfordringene med muntlig fortelling er prosessen med å gå fra en skriftlig tekst til å formidle den muntlig. Caroline Sire understreker viktigheten av å arbeide med elever, slik at de er i stand til å lytte til ikke bare ordets mening, men også lyden av dem (rytme, ordvalg, osv.).

Forteller Fred Versonnen argumenterer for at det er viktig å gjøre elevene kjent med begrepet "naturlig fortelling." Læreren bør vise elevene «døren» som leder dem på veien mot muntlig fortelling ved å åpne den på gløtt og gi dem muligheten til selv å gå gjennom den, forklarer han. I tillegg til tekniske språk- og kommunikasjonsferdigheter, understreker Suse Weisse at det også er emosjonelle ferdigheter som kan utvikles i et kurs, som involverer muntlig fortelling, som for eksempel selvtillit og åpenhet.

Ifølge Diane Sophie Geerts, bør en workshop alltid være en subtil blanding av teori og praksis. Hver workshop bør respektere og integrere hver enkelt person, mener hun. Kapasiteten til hver deltaker skal verdsettes slik at de kan bruke de foreslåtte verktøy fritt og uten frykt. Som Weisse, understreker hun både tekniske og følelsesmessige elementer ved muntlig fortelling, og fremhever at en økt som inneholder muntlig fortelling bør tillate elevene å oppdage ikke bare rikdommen ved muntlig fortelling, men også de mer tekniske aspektene ved det muntlig uttrykket.

Betydningen av dialog understrekes av en rekke fortellere. Et relatert tema i voksenopplæringens teori er forestillingen om at tilrettelegging per definisjon skal være samarbeidende. Forteller Margaret Wenzel inkorporerer denne forestillingen inn i sitt arbeid med voksne og understreker at elevene tar med sin egen kompetanse og erfaring til et kurs. "Jeg sier: Jeg er forteller og dere er guider. La oss møtes på midten," sier hun. "De merker at de er verdsatt i det at de allerede har en kunnskap, og gjennom denne opplæringen, får de mulighet til å reflektere over sitt arbeid". Denne samarbeidsvinklingen har gitt resultater for Wenzel og hennes elever. "De bruker teorien, som er en konklusjonen på vårt arbeid sammen, i sitt yrke og praksis," forklarer hun.

En rekke fortelleraktiviteter fokuserer på å forbedre tekniske ferdigheter. En nyttig ferdighet å utvikle for elever, er å kunne huske en historie ved å lære fortellingens grunnleggende "skjellet" eller plot (beskrivelse av landskapet, konflikt, oppløsning, osv.). For å utvikle fortellerferdighetene videre, kan lærere bruke en "guided tour"- aktivitet med sine elever. I denne aktiviteten, etter å ha hørt en historie, arbeider elevene med en partner og de går rundt i rommet. En partner vil fungere som en guide og gi en detaljert beskrivelse av hva han eller hun ser, ved å beskrive detaljer fra historien (slottet og dets skinnende tårn, den mørke skogen, eneboerens hule, osv.). Personen som blir guidet stiller spørsmål og ønsker alltid å vite mer.

Andre aktiviteter fokuserer på å fremme dialog. Øvelser som "å sladre", "avbryteren" og "heldigvis/uheldigvis," har alle dette formålet. Sladre, for eksempel, er en humoristisk øvelse der folk sitter i par og utdyper en historie de alle har lyttet til, og sladrer om det de har hørt (f.eks.: "Har du hørt hva Snøhvit nylig drev med? Hun levde med syv fremmede menn, tilsynelatende drev de med diamanter ...").

I aktiviteten "avbryter" er det en forteller som improviserer fram en fortelling, mens andre deltagere er avbrytere som innimellom skyter inn irrelevante ord som fortelleren må innarbeide i historien. Ofte skifter dette retning på historien.

"Heldigvis/ uheldigvis» er en gruppefortellingsaktivitet. En person begynner å improvisere en historie og forteller i omtrent et minutt. Han avslutter sin del av historien med "heldigvis ..." eller "uheldigvis ..." og neste person tar over historien fra dette punktet.

Workshop

Fred Versonnen hevder at muntlig fortelling er en viktig del av læringsprosessen. Han knytter egenskapene til en god historieforteller sammen med egenskaper som kjennetegner en god pedagog: Kjenne ditt publikum og være interessant, osv. Han forklarer: "Når jeg gir kurs i opplæring av lærere, spør jeg alltid: Hvem er de lærerne som du husker fra din ungdom? De beskriver vanligvis to kategorier av lærere: De som var svært dårlige og de som var veldig gode. Vi vil ikke snakke om den første kategorien, men om andre. Når jeg spør dem hvorfor de tror disse lærerne var veldig gode, gir de to grunner. Den første grunnen er deres evne til å være svært menneskelige og den andre grunnen er kapasiteten til å undervise sine elever på en lidenskapelig måte, en fortellende måte."

I likhet med Versonnen, mener vi at muntlig fortelling kan være en del av nesten alle fag. Workshop-delen fokuserer på konkrete mål i et kurs i voksenopplæringen og hvordan muntlig fortelling kan brukes for å oppnå dem. Noen eksempler på kursemner som ville være ideelle for bruk av muntlig fortelling inkluderer språkopplæring og kurs som fremmer integrering av utsatte grupper. Mulighetene for å innlemme muntlig fortelling i voksenopplæring er uendelige.

Forteller Aideen McBride gir eksempel på hvordan muntlig fortelling kan være til nytte for voksne elever med dårlig leseferdighet for å lære et nytt språk. McBride mener at muntlig fortelling kan være en måte for dem å utvide sitt ordforråd på, og bli komfortabel med språket før de har åpnet en bok. Hun forklarer at muntlig fortelling er en "veldig ærlig og uformell måte å undervise på, der du kan gi et budskap uten å skremme elevene. Hvis du har folk som er nervøse eller redde for den formelle læring," fortsetter McBride," kan alt det skyves til side mens historien blir fortalt." Erwen Malin hevder at å utforske likheter og forskjeller mellom historier fra forskjellige kulturer, kan gi et utgangspunkt for diskusjon og dermed brukes som et verktøy for å forbedre inkludering og interkulturell dialog.

Innlemming av muntlig fortelling kan friske opp læringsaktivitetene. Rien Van Meensel foreslår å bruke muntlig fortelling i språklæring: «Hvis du bruker historier i et klasserom på et språkkurs, kan du introdusere uttrykk som 'hun er like vakker som ...,' (...) Elevene kan gjenfortelle historien fra et annet synspunkt. Læreren kan skape en situasjon der elevene er interessert i historien, slik at de vil utvide sitt ordforråd i det språket de lærer", forklarer Van Meensel.

Fortelling

I øvelse mot en forestilling, har elever mulighet til å fortelle sine egne historier til hverandre og lytte til andres historier. Å velge den riktige historien er svært viktig. Versonnen sier at når elevene forteller sine egne historier, trenger de å lære tre ting:

Å fortelle en historie ved hjelp av indre bilder, dele sin lidenskap og skape spenning i løpet av historien de forteller. Nick Bilbrough avslutter vanligvis en ukes kurs med at deltakerne har en forestilling basert på en historie som de hadde jobbet med hele uken.

Forestilling

Å fortelle en historie alene foran et publikum kan være skremmende for noen elever, derfor er det viktig å la dem få forberede seg. Lærere kan la elever danne trioer. Hver trio vil bli fortalt forskjellige korte fortellinger. De vil da gjenfortelle historien til hverandre, dele historien inn i begynnelsen, midten og slutten. Deretter ville læreren blande gruppene slik at det er tre forskjellige historier i hver trio. Hver person vil fortelle sin historie til de to andre medlemmene på gruppen. Til slutt ville alle ha fortalt en hel historie til et publikum, og ha lært tre nye historier.

Doris Reininger foreslår at en forberedende aktivitet som kan være nyttig for mindre grupper, er å la elevene øve på dialoger i par for å gi dem mer selvtillit før de går over i monologfasen. Hun understreker viktigheten av å gi fortelleren tid til å fortelle sin historie, selv om den ikke er språklig perfekt, og oppmuntre de andre elevene til også å være tålmodige.

Caroline Sire bruker «forestillingsperioden» til å oppmuntre til selvrefleksjon. Hun liker å jobbe med biografisk materiale ved å nærme seg det fra forskjellige vinkler. Hun får elevene til å delta i minneaktiviteter der de forteller historiene sine til andre, og er i stand til å ha en distanse til egne erfaringer mens de deler dem med andre.

I en gjennomgang av litteraturen om voksnes læringsbehov og en refleksjon rundt prinsippene til muntlig fortelling, har vi forsøkt å skape en metodisk tilnærming til bruk av muntlig fortelling som et pedagogisk verktøy. Fokus på bruk av muntlig fortelling i voksenopplæring har fremhevet dets multifunksjonalitet og styrke i å fremme læring, følelser og tverrkulturell kommunikasjon mellom voksne elever. Til syvende og sist, som vi har skissert i dette kapitlet, er muntlig fortelling et godt verktøy når det brukes i de voksnes læringsammenheng.

Mer informasjon og den elektroniske veiledningen finnes her:
www.sheherazade.eu

REFERENCES AND RESOURCES

General Bibliography

- Alterio, M. G. *Using Storytelling to Enhance Student Learning*. Higher Education Academy, 2002
- Barrett, M. e.a. *Developing Intercultural competences through education*, Council of Europe DG 2, 2013
- Bateson, M. C. *Peripheral Visions: Learning Along the Way*. New York: Harper Collins Publishers, Inc., 1994
- Bruner, J. *Making stories*. Cambridge: Harvard University Press, 2004
- Burk, N. M. *Empowering at-risk students: Storytelling as a pedagogical tool*. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, Seattle, WA., 2000
- Butcher, S. E. *Narrative as a teaching strategy*. The Journal of Correctional Education, 57, 195-208, 2006
- Chlup, D., & Collins, T. *Breaking the ice: Using ice-breakers and re energizers with adult learners*. Adult Learning, 21(3/4), 34-39, 2010
- Clarke, M. C. & Rossiter, M. *Narrative learning in adulthood*. New Directions for Adult and Continuing Education, 119, 61 – 92, 2008
- Coleman, W. ***Literacy through storytelling, Cornwall Learning Forum***, 2001
- Cooper, P. & Stewart, L. *Language skills in the classroom: What research says to the teacher*. Washington, DC: National Education Association, 1982
- Cox, A. M. *The healing heart for communities: storytelling for strong and healthy communities*. New Society Publishers, 2003
- Hamilton, R. *The last storytellers Tales from the heart of Morocco*, s. 1 - 31. London: I.B. Tauris, 2011
- Horsdal, M. *Telling Lives Exploring Dimensions of Narratives*. London: Routledge, 2011
- Isaacs, W. *Dialogue and the art of thinking together*. New York: Doubleday, 1999
- Johnstone, K. *Impro: Improvisation and the Theatre*. Routledge, 1987
- Kirkpatrick, R. *Stories Always*. 2012
- Knowles, M. S. *The adult learner: A neglected species*. Houston: Gulf Publishing Company, 1973 Revised Edition, 1990
- Kreps, G. L. *The power of story to personalize, enrich, and humanize communication education: My own story about having fun spinning tales, and illustrating key points in the classroom*. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, New York, NY., 1998
- Livo, N. J. and Reitz, S. A. *Storytelling, process & practice*. Colorado: Libraries Unlimited, 1993
- McDrury, J and Alterio, M. G. *Learning through Storytelling: using reflection and experience in higher education contexts*. Palmerston North: Dunmore Press, 2002
- Mello, R. *The Power of Storytelling*. 2001

- Miley, F. *The storytelling project: innovating to engage students in their learning*. Higher Education Research & Development 28(4), 357-369, 2009
- Myerhoff, B. *Stories as Equipment for Living: Last Talks and Tales of Barbara Myerhoff*. University of Michigan Press, 2007
- Neuhauser, P C. *Corporate Legends and Lore: The Power of Storytelling as Management Tool*. New York: McGraw-Hill, 1993
- Parker Watkins, L. *The Educational Benefits of the Art of Storytelling*. 2010
- Pellowski, A. *The World of Storytelling*. Hw Wilson Company, 1990
- Pfhal, N. L. & Wiessner, C.A. *Creating New Directions with Story: Narrating Life Experience as Story in Community Adult Education Contexts*, Adult Learning, v18 n3-4 p9-13 Sum-Fall 2007
- Pollan, B. *Samiske beretninger*. Aschehoug, 1997
- Read, M.M. *Traditional Storytelling Today An international Sourcebook*. Chicago: Fitzroy Dearborn Publishers, 1999
- Rodari, G. *The Grammar of Fantasy: An Introduction to the Art of Inventing Stories*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 1996
- Rossiter, M. *Narrative and stories in adult teaching and learning*. ERIC Clearinghouse on Adult Career and Vocational Education, Columbus, OH, 2002 (Eric Reproduction Document No. ED 473147)
- Van Lakerveld, J & Gussen I e.a. *AQUEDUCT, Acquiring Key Competences through Heritage Education*. Alden Biesen, 2011
- Yackley, L. E. *Storytelling: A key to adult learning*. Dissertation Abstract International, 67(12), 4415A. (UMI No. 3247568), 2006
- Zemke, R. & Zemke, S. *Adult Learning: What Do We Know For Sure?* Training. 32, 6, 31–40, 1995
- Zipes, J. *Creative Storytelling: Building Community/Changing Lives*. New York: Routledge, 1995

Recommendations from the Storytellers

- Guérir par les contes*. Nouvelles clés n° 42
- Bettelheim, B. *Psychanalyse des contes de fées*. Paris : Editions, 1976
- Bjerkem, Johan. *Einar Forteljingas pedagogikk (The Pedagogy of Storytelling): folkedikting før og no.* - Oslo : Gyldendal akademisk, 2004
- Boal, A. *Theater of the Oppressed*, Pluto, London, 2nd Edition, 2000
- Boyer, Dennis. *Initiation et sagesse des contes de fées*. Paris : Albin Michel, 1988
- De Vos, G., Harris M. & Barker Lottridge, C. eds. *Telling Tales: Storytelling*
- De Vos, G. *Storytelling for Young Adults: A Guide to Tales for Teens* (2nd Edition ed). Westport, CT: Libraries Unlimited, 2003

- Duborgel, B. *Imaginaire et pédagogie*, Toulouse: Privat, 1992
- Freire, Paulo. *Pedagogy of the oppressed*. New York : Seabury Press, 1968
- Gargiulo, T.L. *Once upon a time*. San Francisco : Pfeiffer, 2007
- Gersie, A. & King, N. *Storymaking in Education and Therapy*. Kingsley, 1990
- Gersie, A. *Earthtales: Storytelling in Times of Change*. Green Print, 1992
- Gersie, A. *Storymaking in Bereavement. Dragons Fight in the Meadow*. London: Jessica Kingsley Publishers, 1991
- Heath, C. & Heath, D. *Made to stick*. New York, NY: Random House, 2007
- Holmer, M. *Professioneel vertellen*. Zoetermeer : Free Musketeers, 2009
- Jean, G. *Pour une pédagogie de l'imaginaire*. Belgique: Casterman, 1991
- Jean, G. *Le pouvoir des contes*, Paris, Casterman, 1990
- Lipman, D. *Improving Your Storytelling: Beyond Basics for All Who Tell Stories in Work or Play*. Little Rock, Arkansas, August House Publishers, 1999
- Loiseau, S. *Le pouvoir des contes*, PUF, 1992
- Mateo, P. *Le conteur et l'imaginaire*, Edisud, 2005
- McCourt, F. *Teacher man: A memoir*. New York: Scribner, 2005
- McDrury, J. & Alterio, M. *Learning through Storytelling in Higher Education*. 2003
- Morgan, J. & Rinvoluceri, M. *Once Upon a Time: Using stories in the language classroom*. New York: Cambridge University Press, 1983
- Ok-Ryen Seung. *Psychopédagogie du conte*, Paris, Fleurus, 1971
- Sawyer, R. *The way of the storyteller*. London: The Bodley Head, 1962
- Spiro, J. *Storybuilding*. Oxford: Oxford University Press, 2007

Online Resources

FEST: Federation for European Storytelling
www.fest-network.eu

Norwegian suggestopedy organization's webpage (www.norsksuggestopediforening.no)

Homepage of Georgi Lozanov (the founder of Suggestopedy):
<http://dr-lozanov.com/en/en1.htm>

Digital library of the Bibliothèque Nationale de France:
<http://gallica.bnf.fr/>

The internet archive:

Disclaimer: This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the Sheherazade consortium, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information therein.

518365-LLP-1-2011-1-BE-GRUNDTVIG-GMP

<http://www.archive.org/details/texts>

The Key Competences for Lifelong Learning:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/lil-learning/keycomp_en.pdf

National Council of Teachers of English:

<http://www.ncte.org/positions/statements/teachingstorytelling>

Heather Forest:

www.storyarts.org

Sean Buvala:

www.seantells.com